

Bloque 4. Tema 31.

A situación da muller no século XX (II República, Franquismo, gobernos da democracia).

O século XX foi un período no que a vida das mulleres españolas pasou por **diferentes etapas**, con momentos nos que as súas reclamacións de participación política foron escoitadas e onde a muller comeza a deixar de ser invisible nun contexto de sociedade patriarcal (durante a Segunda República) e outros de nos que volveu ao papel pasivo e de subordinación ao varón (durante o franquismo), para acabar o século nun proceso de empoderamento progresivo que pode ser catalogado de “revolución feminista” que está a transformar a sociedade española. Ese desafío vai mudar as estruturas herdadas en distintos ámbitos, desde o laboral ata o familiar e o político. **A historia da muller española no século XX marca a evolución da sociedade española e convertese en motor da loita polos dereitos e a igualdade de xénero.**

Ao comezo do século, a muller española estaba sometida nunha **sociedade profundamente patriarcal**, onde as súas oportunidades e roles estaban estritamente limitados polas expectativas tradicionais. O acceso á educación para as mulleres era limitado e, en moitos casos, centrado en ensinanzas consideradas adecuadas para o seu suposto papel no fogar. **A muller estaba principalmente relegada ao ámbito doméstico**, cunha participación limitada na vida pública.

A súa participación no ámbito laboral estaba circunscrita a traballos mal remunerados, **era a man de obra máis barata**, e carecía de recoñecemento. A comezos do século apareceron unhas normas que regulaban o traballo das mulleres (o **Real Decreto sobre o Traballo das Mulleres e dos Menores**, do ano 1900) ao considerar a necesidade de protexelas das duras condicións do traballo industrial para poder garantir as mellores condicións para a procreación e para o coidado da familia, pero sen descoidar a vantaxe competitiva que ten o seu concurso na produción industrial toda vez que está peor pagada. Detrás dese discurso paternalista do Estado sobre a protección da muller está a ocultarse que o sistema require dela un **dobre traballo: na casa e na fábrica**.

Con todo, esa situación comezou a mudar a medida que o século avanzaba. As asociacións de mulleres reavivan o debate sobre o rol social feminino e reivindican un papel máis activo na sociedade. **Durante a Ditadura de Primo de Rivera**, no novo estatuto municipal, en 1924,

dispoñía que no censo electoral de cada municipio houbera un apéndice para as mulleres maiores de 23 anos, non suxeitas á patria potestade, autoridade marital ni tutela e tamén se sinalaba como elixibles a mulleres cabeza de familia, mentres non perdan esta condición. Isto permitiu o **acceso das mulleres ás institucións** (incluso sete mulleres foron alcaldesas durante ese período da ditadura). De feito, na Asemblea Nacional de 1927 houbo unha representación de 15 mulleres.

Durante a Segunda República (1931-1939), España viviu un período de significativas transformacións sociais e políticas. **A Constitución de 1931 recoñeceu o dereito ao voto para as mulleres maiores de 23 anos** sen ningún tipo de restrición, un paso importante cara á igualdade de xénero. Ademais os cambios no código civil e nas leis trouxeron o principio de igualdade entre cónxugues no matrimonio, **o matrimonio civil e o divorcio**. No ámbito laboral, a anulación da prohibición ás traballadoras de casarse ou despedilas si se casaban, así como o despido por maternidade e, ademais, aparece un seguro obrigatorio de maternidade. Un decreto de 1935 abolía a prostitución. O emprego das mulleres era moi numeroso en determinados sectores industriais, caso do conserveiro, o téxtil e o sector servizos. Por outra banda, a República impulsou reformas educativas que permitiron **ás mulleres acceder a unha educación** máis ampla e variada, abríndolles as portas ás profesións máis alá das tradicionais, e **reduciron o analfabetismo feminino**. **As escolas eran mixtas e coeducativas**. O papel das mestras nese período democrático da historia recente foi moi importante dada o interese que o réxime daba á educación. Comezan a chegar mulleres no ámbito universitario.

O golpe fracasado de xullo de 1936 que derivou na Guerra Civil e na implantación do réxime franquista significou un freazo na visibilidade da muller e un retroceso nos avances de dereitos conseguidos durante a República. A ideoloxía nacionalcatólica promovida polo réxime defendía un modelo de **muller submisa consorte á autoridade do home e ao servizo da familia e a Igrexa**. O ideal de muller era o que defendía o fascismo, representado no caso español pola Falanxe Española que unha vez integrada no Movemento Nacional, a través do protagonismo de mulleres como **Pilar Primo de Rivera**, vai ditar como debe comportarse a muller nesa sociedade. Están **prohibidos os anticonceptivos, o divorcio e o aborto**. A educación das mulleres é dunha moral moi estrita. Deberían facer o Servizo Social e a súa educación pivotaba en torno ao coñecemento dos labores do fogar (costura, cociña, economía doméstica...) con contidos que promovían unha imaxe conservadora e conformista da muller. A muller viuse condenada a cumprir co **papel tradicional de esposa e nai**. Non estaba ben visto que a muller traballara fóra da casa e se ocupara á vez da familia. Durante os anos da Guerra Civil e a posguerra, a represión das mulleres que militaron en partidos de esquerda ou daquelas que padeceron humillacións por ser esposas de

mililitantes de partidos e sindicatos de esquerda foi moi dura. Cortes de pelo, sinalamento social eran as formas de sometemento aos novos principios do réxime ditatorial franquista. As mulleres non tiñan dereito de voto toda vez que era o cabeza de familia quen tiña a capacidade de participar nas eleccións que o réxime organizaba para elixir aos alcaldes.

Na etapa desarrollista dos anos sesenta, **a chegada de turistas estranxeiras abre os ollos sobre a represión moral existente no país**. Comeza un progresivo proceso de secularización da sociedade e de modernización que no caso das mulleres se traduce nunha chegada en maior número á universidade e a unhas formas de gozo do lecer que significan un escándalo para a rixida moral do réxime. O feminismo vai abríndose paso no mundo da clandestinidade.

A chegada da Transición democrática coa morte de Franco volve ser un tempo onde a muller recupera aquela visibilidade que comezaba a ter na etapa republicana. A **Constitución de 1978 recoñeceu** formalmente **a igualdade de xénero**. O recoñecemento dos dereitos políticos e dereitos civís que terminaban coa subordinación da muller aos homes liberan ás mulleres que inician unha busca de protagonismo social en todos os ámbitos. Esa busca do seu espazo tradúcese nunha prolongación do tempo de formación co obxectivo de iniciar unha carreira profesional que retrasa a idade de maternidade e a conseguinte caída da natalidade. A loita por rachar co teito de cristal que impedía ás mulleres acceder a postos de responsabilidade vai provocar unha enorme revolución social en España.

Os anos 80 foron un período crucial para os dereitos das mulleres en España. **Aparece o divorcio de novo e se despenaliza o aborto pero só en tres supostos:** malformacións do feto, perigo para vida da nai e embarazos produtos dunha violación. **A creación do Instituto da Muller en 1983** tamén foi unha ferramenta importante para promover a igualdade de xénero e desenvolver políticas específicas neste ámbito. **A incorporación masiva das mulleres ao mercado laboral** e a súa presenza en ámbitos educativos antes reservados aos homes foron cambios fundamentais. O movemento feminista comezou a gañar forza e a alzar a súa voz, reclamando **igualdade salarial, dereitos reprodutivos e o fin da violencia de xénero**.

No século XXI, as mulleres españolas seguen avanzando na súa loita pola igualdade, incorporándose a cargos políticos de relevancia, nun proceso que continúa en desenvolvemento.